Mål for hjorteviltforvaltningen 2023-2026

Vedtatt av kommunestyret 28.03.2023

Rana kommune

Innholdsfortegnelse

Innledning 3
Evaluering av målsetningene 2019-2022 5
Bestandsutvikling 7
Jaktstatistikk 7
Vinterbeite 13
Skader i landbruket 14
Fallvilt 15
Konklusjon 16
Mål for hjorteviltforvaltningen 2023-2026 17
Hovedmål 17
Delmål – Forvaltning 17
Delmål – Elg 18
Delmål – Rådyr 18
Delmål – Hjort 18
Referanser 19

Innledning

Hjorteviltforskriften legger til rette for en lokaltilpasset forvaltning, der kommunens lokalkunnskap/fagkunnskap skal styrke viltforvaltningen innenfor de nasjonale rammene. Forskriften, med tilhørende rundskriv, understreker kommunens ansvar for offentlige interesser knyttet opp til hjorteviltbestanden i de gjeldende kommuner. De respektive fylkeskommuner har hovedansvaret for elg, hjort og rådyr på regionnivå, og har i så måte et svært viktig ansvar når det gjelder oppbygging av faglig kompetanse hos kommuner og jaktrettshavere.

I henhold til hjorteviltforskriften § 3 skal kommunene utarbeide mål for utviklingen av hjorteviltbestandene (elg, hjort villrein, rådyr og dåhjort). Målsettingen skal blant annet ta hensyn til opplysninger om beitegrunnlag, bestandsutvikling, skader på jord- og skogbruk og omfanget av viltulykker på veg og bane.
Hensynet til biologisk mangfold, skogproduksjon og skogforyngelse er særlig aktuelt å vurdere i forhold til overbeiting. Alle hjortevilt er i stand til å påvirke vegetasjonen betydelig.

Den kommunale målsettingen legger føringer for hvordan jaktrettighetshaverne skal utarbeide sine bestandsplaner. Disse bestandsplanene må ta hensyn til offentlige målsettinger for å bli godkjent, og det er derfor viktig at rettighetshavere inkluderes når de kommunale målsettingene utarbeides.

Direktoratet for Naturforvaltning ga i november 2009 ut Strategi for forvaltning av hjortevilt. Denne strategien synliggjør hvilke utfordringer forvaltningen av hjorteviltet vil komme til å møte i årene som kommer, og hvilke overordna grep Direktoratet for naturforvaltning mener er nødvendig for å møte disse. Strategien definerer 5 konkrete mål:

1. Forvaltningen skal sikre livskraftige og sunne hjorteviltbestander, et rikt biologisk mangfold og naturens framtidige produksjon av varer og tjenester.
2. Forvaltningen skal ha bred samfunnsaksept og legitimitet.
3. Forvaltningen skal sikre samarbeid og samhandling mellom lokale, regionale og nasjonale aktører og med berørte sektorer
4. Forvaltningen skal være basert på høy kompetanse på alle nivåer.
5. Forvaltningen skal stimulere til økt kvalitet og mangfold av opplevelser, tjenester og produkter.

Nabokommuner, jaktrettighetshavere med bestandsplaner, Statens vegvesen, BaneNOR, faglag innen jord- og skogbruk, Nordland fylkeskommune og Statsforvalteren i Nordland er involvert i arbeidet med målsetningene.

Kommunen er delt inn i 10 elgvald:

Vald.nr og navn	*Tellende areal*	*Minsteareal*
1833V0002 Svartisen elgvald	171 117	3 000
1833V0004 Plurdal/Grønfjelldal elgvald	111 443	4 000
1833V0005 Elgregion sør	217 575	3 000
1833V0008 Skamdalsaksla elgvald	6 840	3 000
1833V0009 Elgregion Dunderlandsdal	203 592	4 000
1833V0010 Jordbru elgvald	8 072	3 000
1833V0013 Statskog Helgeland elgvald*	671 213	6 000
1833V0014 Elgregion 1 vest	216 500	3 000
1833V0015 Flostrand elgvald	4 636	3 000
1833V0016 Holmvatn elgvald	10 000	6 000
Sum	1 620 988	

*valdet består av arealer både i Rana og Hemnes kommune (grenseoverstridende vald), valdet forvaltes av Rana kommune.

Noen endringer av valdinndelingene og tellende areal vil forekomme i perioden.
Det er per dags dato ingen godkjente hjort- eller rådyrvald.

Nøkkeltall for perioden 2019-2022		
Art	**Elg**	**Rådyr**
Skutt under ordinær jakt	1309	0
Drept i trafikken	309	32
Død av andre årsaker	70	2
Sum	1688	34

Evaluering av målsetningene 2019-2022

Tabell 1 viser nøkkeltall og måloppnåelse i inneværende perioden fordelt på elgvald med godkjent bestandsplan.

= Mål oppnådd
= Mål ikke oppnådd

Tabell 1 Nøkkeltal og måloppnåelse i perioden 2019-2022

Målparameter	Mål	Dagens situasjon Gj.snitt i perioden 2019-2022						
		Elgregion Vest	Elgregion Sør	Dunderl-andsdalen elgvald	Svartisen elgvald	Plurdalen og grønfjelldalen elgvald	Statskog Helgeland elgvald	Gj.snitt Rana
1.Reduser elgbestanden	Reduser bestanden							
Gj.snittlig fellingsprosent		78 %	100 %	95 %	92 %	87 %	70 %	87 %
2.Tildel/felt	338/338							403/338
3.Felt ungdyr	Over 50%	57 %	59 %	57 %	54 %	60 %	54 %	56 %
4.Sett ku pr okse	1,5-2	2,2	2,21	1,64	1,64	2,36	1,14	1,73
5.Sett kalv pr.ku	Over 0,75	0,72	0,76	0,63	0,72	0,87	0,64	0,72
6.Sett kalv pr kalvku	Over 1,35	1,17	1,27	1,22	1,31	1,33	1,22	1,25
7.Gj.snitt slaktevekter skal ikke reduseres. Trender: Økende ↑ Stabilt → Nedadgående ↓	O.kalv 68kg	66↓	68↑	60↑	60↓	64↓	61↑	64→
	Kukalv 63kg	62↓	61→	61→	64↑	63↑	55↑	60↑
	kvige 133kg	132↑	130↑	120↓	131↓	128↓	127↓	129↓
	U.okse 143kg	131↓	132↓	131↓	137↑	131↓	134↓	133↓
	Okse 210kg	205↓	204↓	216↓	236↑	222↓	220↑	217↓
	Ku 170kg	166↓	178↓	177↓	177↑	178↑	181↓	174↓
8. Sett elg pr jegerdag	Over 0,82	1,06	0,81	0,58	1,6	0,74	0,69	0,87
9. Endre Forskrift om minsteareal								Vedtatt mar 2023
10.Elgtelling med snøscooter								
11.Elgbeiteregistrering i alle vald								Fullført des 2022

Kommentar til tabell 1:

Målsetning 1

Fellingsprosenten er redusert fra 96% (2014-2018) til 87% (2019-2022), Sett elg pr. jegerdag har økt fra 0,80 til 0,85 (I 2018 ble det gjort endringer i rapporteringsmetoden som kan påvirke tallene i sett elg pr. jegerdag). Ser man på figur 2 felt elg pr. jegerdag ser man en tydelig nedgang i 2022. Basert på dette antas det at bestanden er redusert noe sammenlignet med forrige perioden. Målet vurderes som oppnådd. Det bør arbeides videre med å redusere elgbestanden.

Målsetning 2

Det ble tildelt 403 og felt 338 i 2019. Målet vurderes som oppnådd.

Målsetning 3

Felt ungdyr er over 50% for alle vald. Målet vurderes som oppnådd.

Målsetning 4

Gjennomsnittlig sett ku pr. okse ligger innenfor målintervallet for hele kommunen. Det er store forskjeller mellom valdene. Målet vurderes som oppnådd. Det bør likevel arbeides videre med å justere avskytingen i alle vald.

Målsetning 5

Sett kalv pr. ku er for hele Rana under målet. Enkelte vald er innenfor målet. Målet vurderes som ikke oppnådd. Det bør arbeides videre med å redusere elgbestanden.

Målsetning 6

Sett kalv pr. kalvku for hele Rana er under målsetningen. Ingen vald er innenfor målet. Målet vurderes som ikke oppnådd. Det bør arbeides videre med å redusere elgbestanden.

Målsetning 7

Slaktevektene for kalv og ungdyr er under målet. Voksne dyr er over målet, men har en nedadgående vekttrend. Målsetningene vurderes som delvis oppnådd. Det bør arbeides videre med å redusere elgbestanden.

Målsetning 8

Sett elg pr. jegerdag for hele Rana er over målsetningen. Det er naturlig variasjoner mellom valdene. Målsetningen vurderes som oppnådd.

Målsetning 9

Forskrift om adgang til jakt etter hjortevilt i Rana kommune er revidert. Målet vurderes som oppnådd.

Målsetning 10

Kommunen er ikke kjent med hva som er utført av tellinger. Målet vurderes som ikke oppnådd. Metoden anbefales ikke videreført.

Målsetning 11

Elgbeitetaksering er ferdigstilt desember 2022. Målet vurderes som oppnådd.

Bestandsutvikling

For å analysere bestandsutviklingen i Rana kommune er det hentet jakt- og fallviltstatistikk fra www.hjorteviltregisteret.no. Det er i tillegg gjennomført beitetaksering i 2022 for å kartlegge vinterbeitetrykket og skader i skogbruket.

Jaktstatistikk

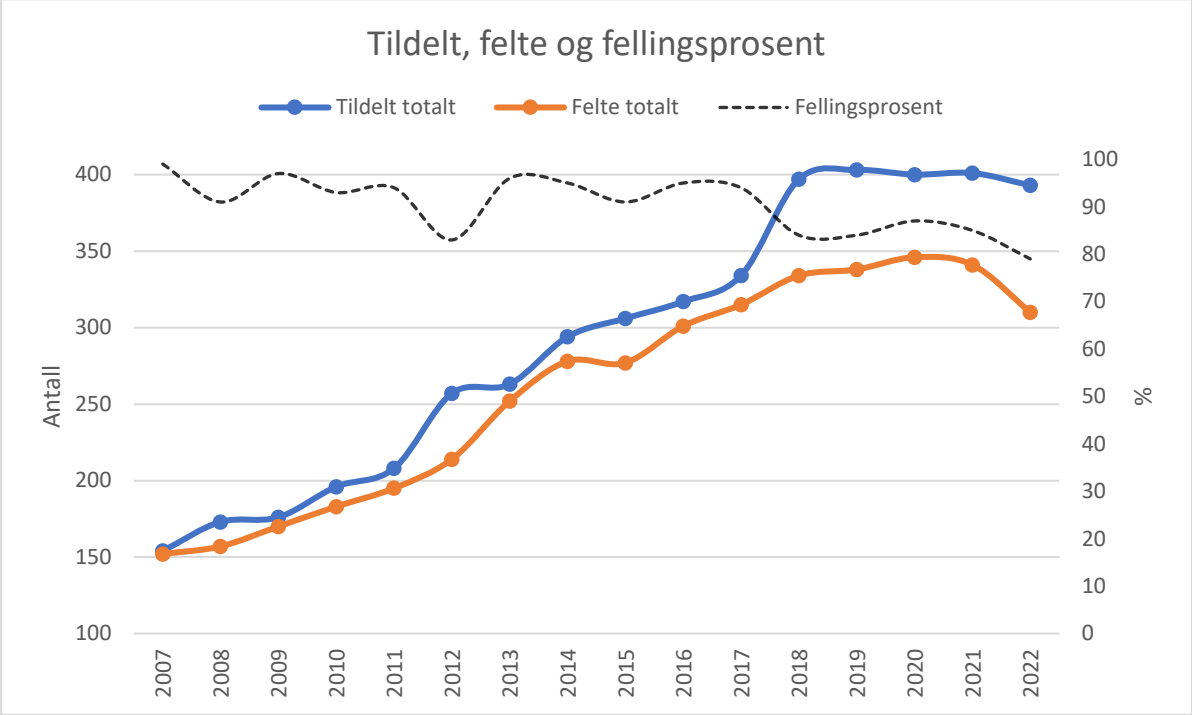

Figur 1 viser tildelt, felte og fellingsprosent for elg i Rana kommune i perioden 2007-2022 (Hjorteviltregisteret, u.d.).

Figur 1 viser en økning av tildelte og felte elg frem til 2022, man kan da se en reduksjon i antall tildelte og felte. Fellingsprosenten har vært stabil på rundt 94% frem til 2018. Med økt tildeling i 2018 falt fellingsprosenten til 84% i gj.snitt siste 4 år.

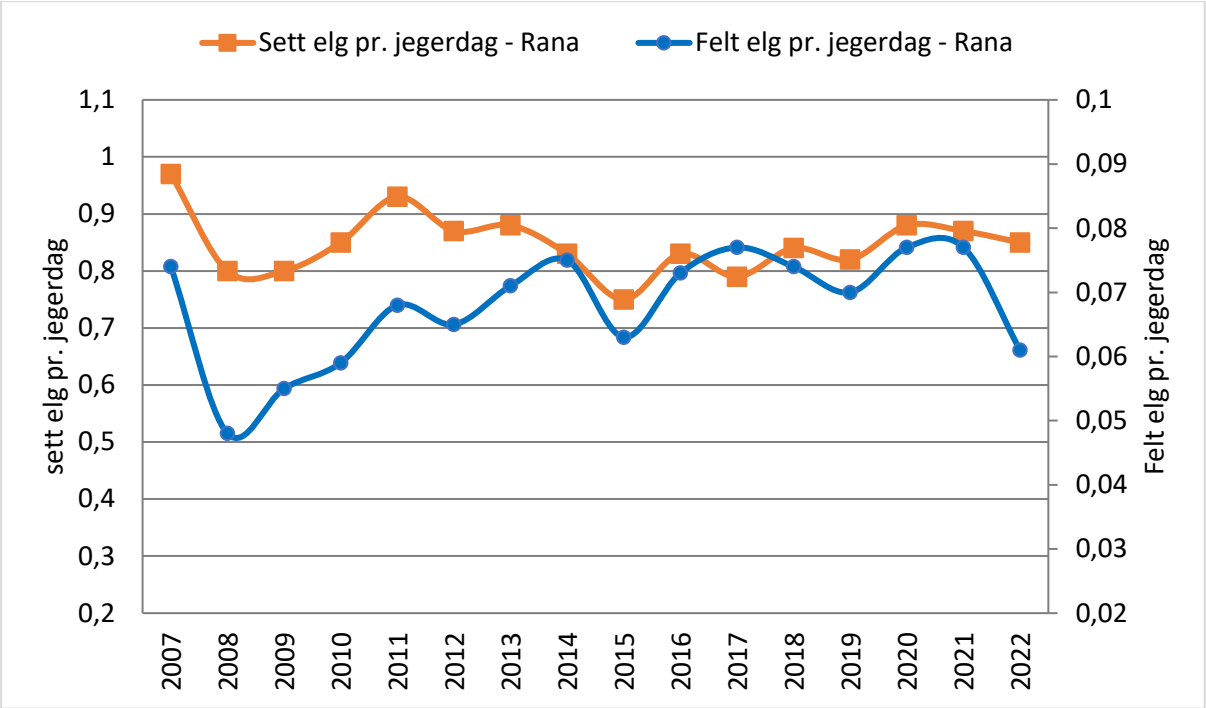

Figur 2 viser felt elg pr. jegerdag og sett elg pr. jegerdag i Rana kommune i perioden 2007-2022. (Hjorteviltregisteret, u.d.) (Fra og med 2018 kan antall sette elg være påvirket av endring i registreringsmetoden av sett elg).

Figur 2 viser små variasjoner i sett elg pr. jegerdag (0,75-0,97), trenden er stabil. Figur 2 viser videre at felt elg pr. jegerdag faller i 2022.
I 2018 ble det innført ny metode for rapportering av sett elg, dette vil føre til økning i antall sett elg pr. jegerdag. Tallene før og etter metodeendringen er derfor ikke sammenlignbare. Det anbefales å bruke felt elg pr. jegerdag som indeks for bestandsutvikling i overgangsperioden.

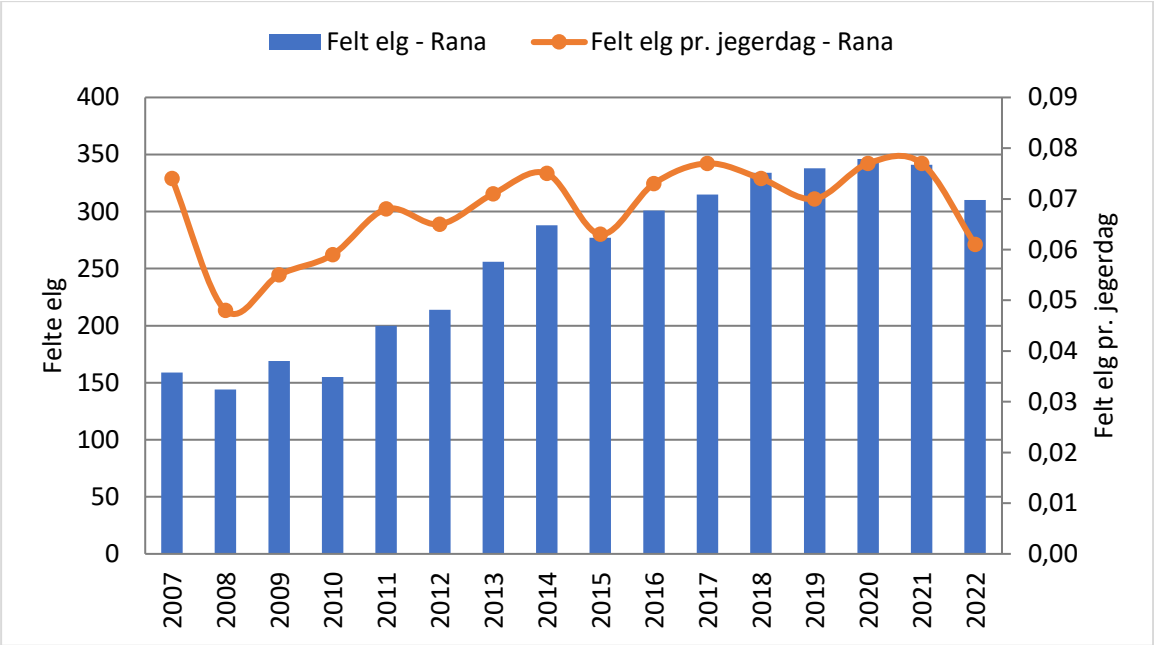

Figur 3 viser felt elg pr. jegerdag og antall felte elg i Rana kommune i perioden 2007-2022 (Hjorteviltregisteret, u.d.)

Figur 3 viser at antall felt elg og felt elg pr jegerdag har vært stigende frem til 2020, kurven har snudd og er nå nedadgående.

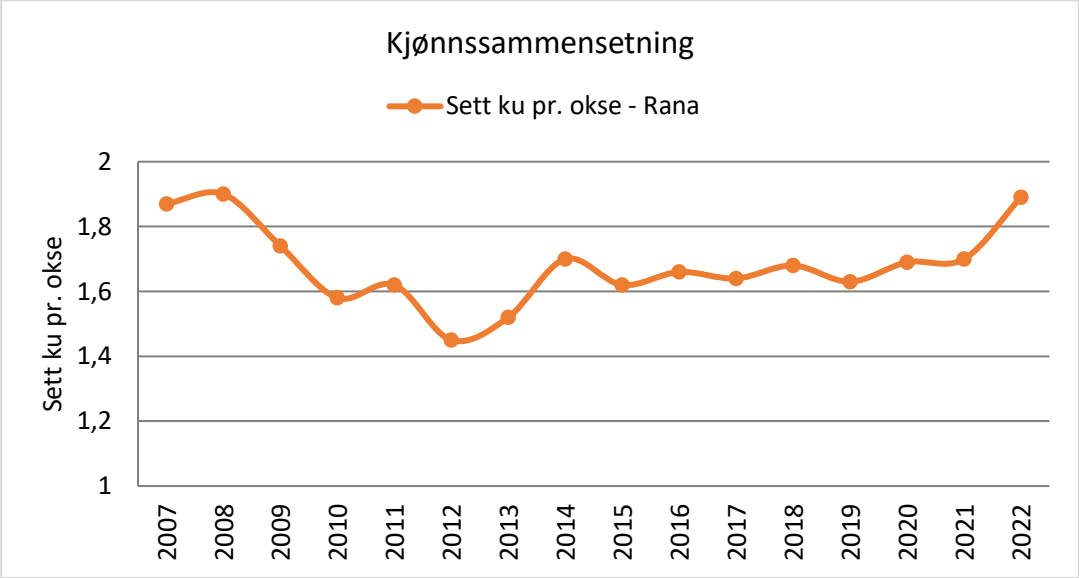

Figur 4 viser sett ku pr. okse i Rana kommune i perioden 2007-2021 (Hjorteviltregisteret, u.d.).

Figur 4 viser at sett ku pr. okse ble redusert fra 2008 frem til 2012. Trenden fra 2012 og frem til i dag er økende.

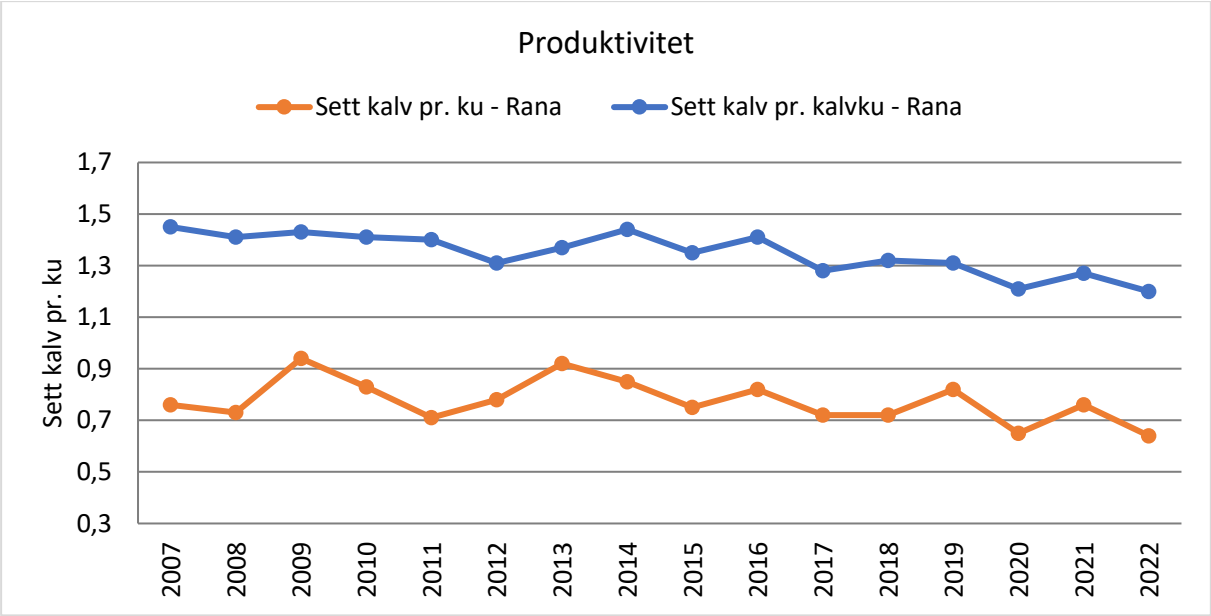

Figur 5 viser sett kalv pr. ku og sett kalv pr. kalvku i Rana kommune i perioden 2007-2022. (Hjorteviltregisteret, u.d.)

Figur 5 viser at sett kalv pr. ku og kalv pr. kalvku er svakt nedadgående.

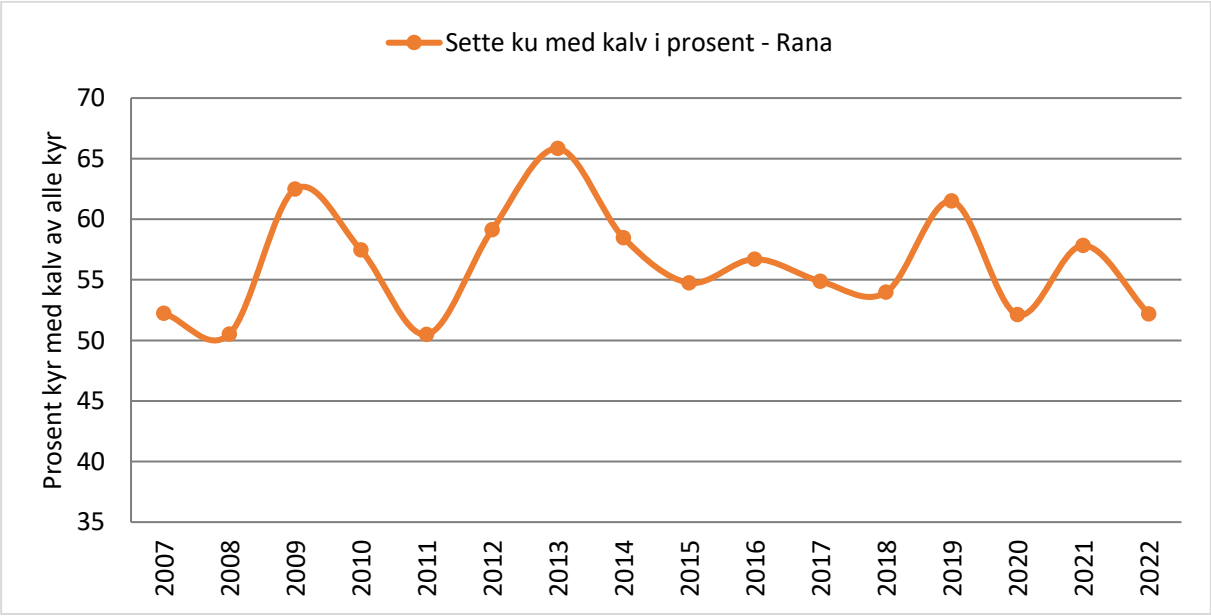

Figur 6 viser sette kyr med kalv i prosent i Rana kommune i perioden 2007-2021. (Hjorteviltregisteret, u.d.).

Figur 6 viser en svak nedgang av antall observerte elgkyr med kalv.

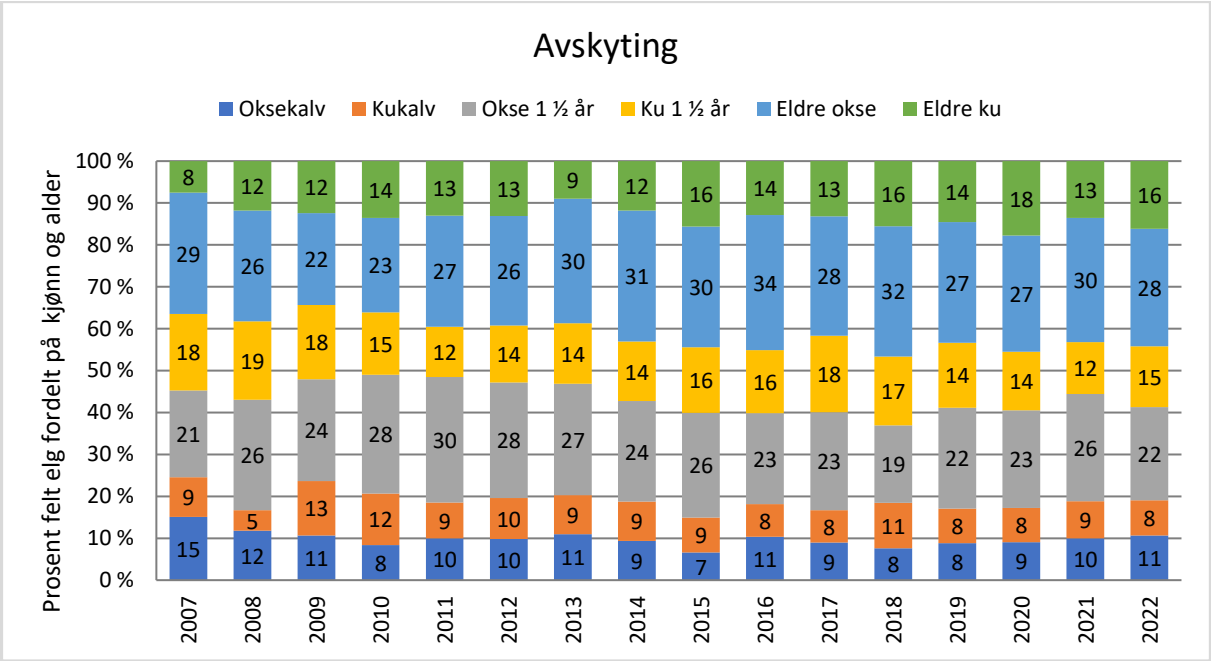

Figur 7 viser felte elg i Rana kommune fordelt på kjønn og alder i prosent for perioden 2007-2022 (Hjorteviltregisteret, u.d.).

Figur 7 viser at avskytingen av de forskjellige kjønns- og alderskategoriene de siste 16 årene har variert. I de siste 4 årene har det i gj.snitt blitt felt 18 % kalv hvor av 8 % er hunn kalv og 10 % er hann kalv. Videre er det skutt 37 % ungdyr hvor av 14% er 1 ½år ku og 23 % er 1 ½år okse. Det er skutt 9 % flere 1½år okse enn 1½år kyr. Uttak av voksne dyr (2 ½ år og eldre) er i stor grad rettet mot eldre hanndyr. De siste 4 år har uttaket av hanndyr 1 ½ år og eldre i gjennomsnitt utgjort 51 % av totalt felte dyr. Hanndyrprosenten inkludert kalver var for tilsvarende periode på 61 %.

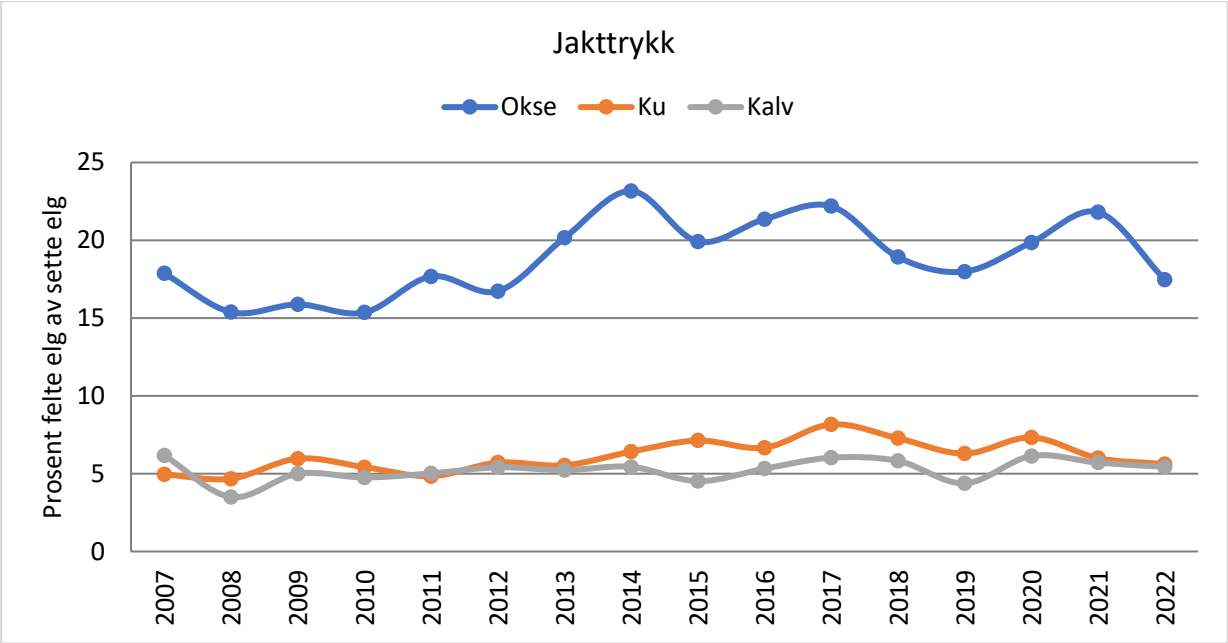

Figur 8 viser felt elg av sett elg i Rana kommune i perioden 2007-2022. (Hjorteviltregisteret, u.d.)

Figur 8 viser at jakttrykket på okse er vesentlig høyere enn jakttykket på ku og kalv. Jakttrykket på okse har vært økende frem til 2014. Fra 2014 er trenden nedadgående. Figur 8 viser videre at jakttrykket på ku og kalv har vært stigende frem til 2017. Fra 2017 er trenden nedadgående.
Fra og med 2018 er indeksen påvirket av endringen i metode for rapportering av sett elg. Tall før og etter 2018 er derfor ikke sammenlignbare.

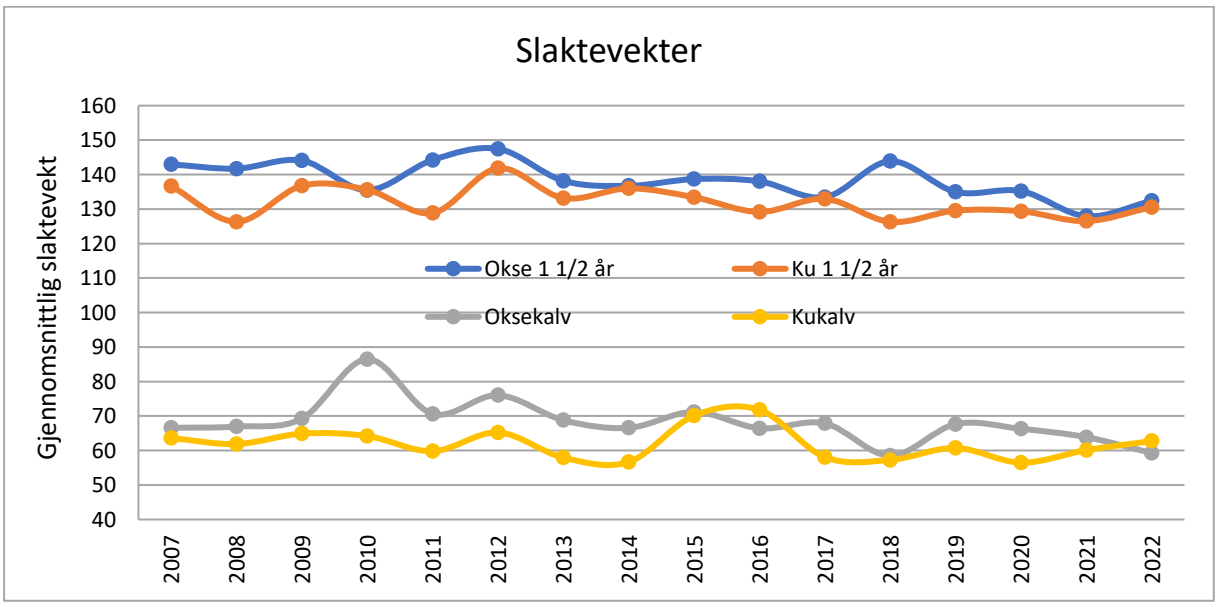

Figur 9 viser gjennomsnittlige slaktevekter for kalv og ungdyr i Rana kommune i perioden 2007-2022 (Hjorteviltregisteret, u.d.)

Figur 9 viser at slaktevektene for alle kjønns- og aldersklasser har en svak nedgang. Slaktevekter for kalv og ungdyr er en god indikator på bestandens kondisjon og mattilgangen i leveområdet.

Vurdering av jaktstatistikk
For å gjøre elgbestanden robust og bærekraftig bør det gjøres en rekke tiltak i avskytingsstrategien. Bestanden bør i tillegg reduseres i antall.

Dagens avskyting viser at det skytes en høy andel hanndyr i aldersklassene 1 ½ år og eldre sammenlignet med hunndyr i samme aldersklasser. Dette bidrar til å en skeiv kjønnsfordeling i bestanden. Kjønnsfordelingen i uttaket bør være 45-50% hunndyr og 50-55% hanndyr. Avskytingen bør rettes mot ungdyr og kalv for å etablere en stabil og sterk vinterbestand. Store okser bør spares for å fremskynde brunsten hos elgkua. Dette vil gi større og sterkere kalver med bedre overlevelsesevne gjennom vinteren.

Disse tiltakene antas på sikt å øke slaktevektene i alle aldersklasser og bidra til bedre bestandskondisjon og overlevelse. God bestandskondisjon antas videre å redusere antall fallvilt og problem-elg nærme bebyggelse, veg og bane.

Vinterbeite

I Rana er vinteren den begrensende årstiden for hjorteviltet. Det er derfor det tilgjengelig vinterbeite som i all hovedsak bør avgjøre størrelsen på hjorteviltbestandene. Beitetakster gir de data som er nødvendig for å kunne tilpasse bestandstettheten til beitene. En forutsetning for en god og stabil hjorteviltforvaltning vil være å ha god beitekontroll i hjorteviltets vinterbeiteområder.

For å få tilstrekkelig kunnskap om beitesituasjonen har Rana kommune engasjert Faun Naturforvaltning AS til å gjennomføre elgbeitetakst i 2022.

Faun naturforvaltning AS leverte den 13.12.2022 ferdig rapport *«Elgbeitetaksering i Rana kommune 2022».*

Konklusjon og anbefaling:
Samlet viser resultatene fra årets elgbeitetakst at beitetrykket i Rana er på et middels høyt overbeitenivå etter vinteren 2021/22. ROS-artene er kraftig overbeita (>35 %) på kommunenivå og i alle takserte delområder.

For at mattilgangen skal bli bedre samtidig som bestandskondisjonen for elg i regionen stabiliseres og på sikt styrkes, anbefales det å redusere tettheten av elg. Det fremtidige jaktuttaket bør som minimum opprettholdes, men aller helst økes på kort sikt for å oppnå en bestandsreduksjon. Dette gjelder både for stasjonær elg, samt elg som trekker inn fra tilgrensende områder. En reduksjon i elgbestanden vil også redusere antallet fremtidige elgpåkjørsler. Samlet sett bør nevnte faktorer gi god motivasjon til å øke uttaket av elg.

Det oppfordres til å gjennomføre en oppfølgende elgbeitetakst om 4-5 år for å følge utviklinga i beitetrykket, samt å kunne evaluere effekten av gjennomførte tiltak. Dette vil gi oppdatert kunnskap på hvordan forvaltningen bør drives videre (Åsan, Haugen, Meland, Opsahl, & Roer, 2022).

Vurdering av vinterbeite
Vinterbeite til hjorteviltet er under press, det har pågått overbeiting over flere år. Dette kommer tydelig frem i beitetaksten og på slaktevektene i figur 9.
Elgbestanden bør reduseres ytterligger for å redusere beitetrykket til et bærekraftig nivå, i tråd med anbefalingene i beitetakseten.
Gode vinterbeiter vil øke bestandskondisjon og robusthet, samt redusere konfliktnivået på veg og bane (Åsan, Haugen, Meland, Opsahl, & Roer, 2022).

For å overvåke utviklingen bør det gjennomføres ny beitetakst i 2026.

Skader i landbruket

Jordbruk
Det finnes ingen gode registreringer av hjorteviltets påvirkning innen jordbruket i Rana kommune. Kommunen er kjent med at det er meldt om beiting på rundballer og ødelagte gjerder.
Det mistenkes at det totale skadeomfanget er moderat.

Skogbruk
Elgbeitetaksten av desember 2022 viser i gjennomsnitt at uttaksprosenten i Rana var 22% for furu, 13% for bjørk 73% for ROS, 15% for einer og 2 % for gran (Åsan, Haugen, Meland, Opsahl, & Roer, 2022).

Konflikten mellom tradisjonelt skogbruk og høgt vilterbeitetrykk hos hjortevilt er velkjent. Konflikten oppstår spesielt der det forynges med furu. I deler av vinterbeiteområdene må problemet sies å være så stort at både produksjon og forventet kvalitet på den framtidige barskogen er satt kraftig tilbake.

Stammegnag på gran og furu er observert i Plurdalen.

Skogloven av 2005 § 6 viser til skogeiers plikt til å etablere tilfredsstillende foryngelse etter hogst. I samme lov § 9 vises det til kommunens ansvar som viltorgan for å sørge for en elgbestand der beitetrykket ikke er større enn at skogeierne kan utføre sin plikt.

Vurdering - Skader i landbruket
Elgbestanden bør reduseres ytterligger for å redusere konfliktnivået.

Fallvilt

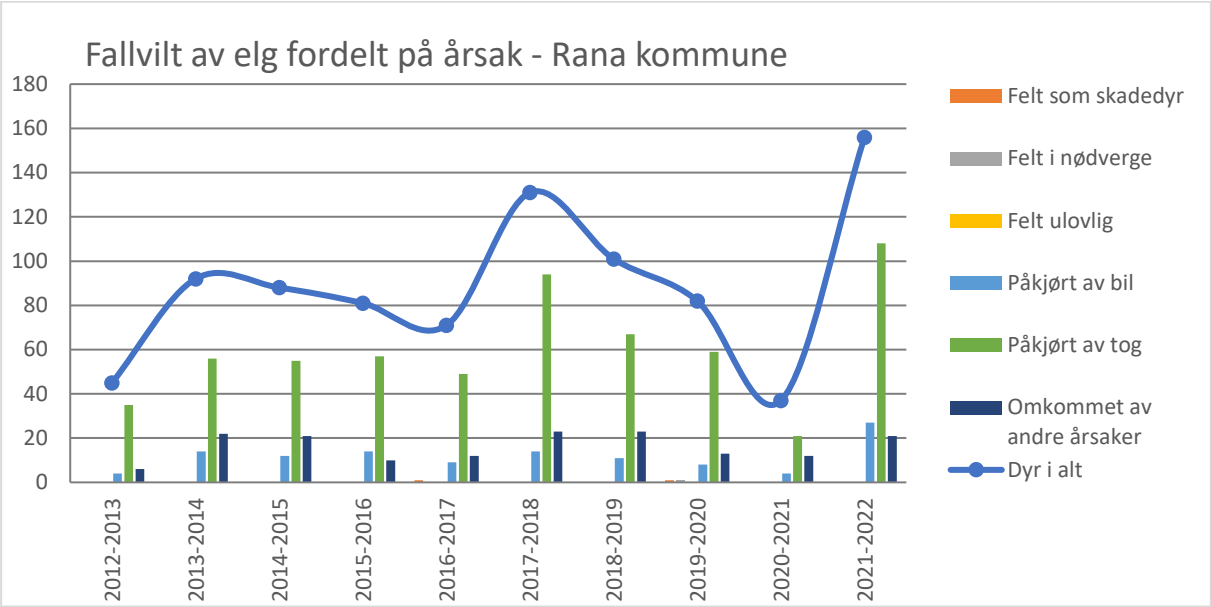

Figur 10 viser fallvilt av elg fordelt på årsak i Rana kommune for perioden 2012-2022 (Hjorteviltregisteret, u.d.)

Figur 10 viser at totalt antall fallvilt på elg er stigende, den største andelen av elg blir påkjørt på jernbanen. Fallvilt av elg drept i trafikken utgjør 23,6% av jaktuttaket.

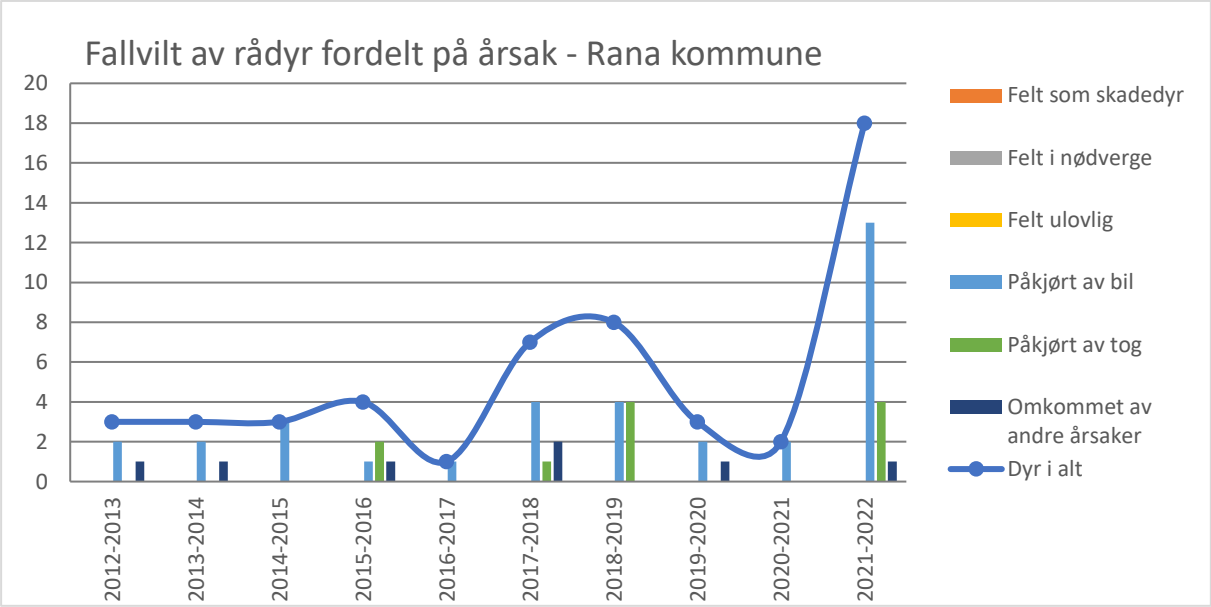

Figur 11 viser fallvilt av rådyr fordelt på årsak i Rana kommune for perioden 2012-2022 (Hjorteviltregisteret, u.d.)

Figur 11 viser at totalt antall fallvilt på rådyr er økende, den største andelen av rådyr blir påkjørt på bilveg.

Vurdering fallvilt
Andelen fallvilt er svært høy i Rana kommune og må reduseres. Kommunen arbeider aktivt for at forebyggende tiltak mot viltpåkjørsler blir iverksatt langs veg og bane.
Avskytingsstrategien bør justeres for å få en bedre bestandskondisjon og robusthet.
Bestanden bør reduseres ytterliggere for å redusere konfliktnivået.

Konklusjon

Elgbestanden bør reduseres i antall.
Avskytingsstrategien bør rettes mot ungdyr og kalv.

Mål for hjorteviltforvaltningen 2023-2026

En kommunal målsetting for hjorteviltforvaltning skal være en rettesnor for både grunneierne og kommunen. Målene skal være realistiske og målbare.

Hovedmål

Rana kommune skal ha en sunn og stabil hjorteviltstamme med god kondisjon, kjønns- og aldersfordeling. Hjorteviltstammen skal være bærekraftig i forhold til beitetilgang og biologisk mangfold. Kommunen skal sikre at bestanden av hjortevilt ikke er så stor at den forårsaker uakseptable konsekvenser på andre samfunnsinteresser, næringer og arter. Her menes for eksempel hensyn til trafikk, jord- og skognæring, boligområder, private hageeiere og friluftsliv. Innenfor dette skal hjorteviltstammen forvaltes til beste for verdiskapningen i kommunen.

Delmål – Forvaltning

1. Jakta skal i større grad organiseres gjennom bestandsplaner, ytterliggere oppdeling i små vald bør unngås
2. Alle slaktevekter skal innrapporteres
3. Beitetrykk/uttaksprosent på ROS-artene og furu skal reduseres:
    a. Maks 35% for ROS-artene
    b. Maks 15% for furu

    Ny beitetakst skal gjennomføres ila 2026 for å overvåke utviklingen.

4. For områder med godkjent bestandsplan/avskytingsplan kan 10% av tildelte fellingstillatelser overføres mellom år i en planperiode. Dette må tas med i bestandsplanen/avskytingsplanen om det er ønskelig.
5. For å sikre at fellingstillatelsene blir utnyttet maksimalt bør valdene praktisere tilleggsdyr ordning. Eksempel: 80% av kvoten blir tildelt jaktfeltene ved starten av jakta. De resterende 20% kan forvaltes som tilleggedyr som tildeles fortløpende når jaktfeltene blir ferdige. Dette må tas med i bestandsplanen/avskytingsplan om det er ønskelig.
6. Målsetningene skal årlig evalueres etter endt jakt

Delmål – Elg

1. Elgbestanden skal reduseres. Jaktuttak pr. år: 400
2. Kjønnsfordelingen i uttaket skal være 45-50% hunndyr og 50-55% hanndyr
3. Andelen felt kalv og ungdyr skal være minimum 60% av uttaket
4. Andelen felt kalv skal minimum være 35% av uttaket
5. Andelen felt voksne okser (2½ år og eldre) skal ikke overstige 23% av uttaket
6. Andelen felt voksne kyr (2½ år og eldre) skal ikke overstige 17% av uttaket
7. Felt elg pr. jegerdag: 0.055
8. Sett ku pr. okse: 1.5 – 1.7
9. Sett kalv pr. ku: 0.70
10. Sett kalv pr. kalvku: 1.30
11. Gjennomsnittlige slaktevekter for kalv og ungdyr skal ikke reduseres
12. Trafikkdrept elg skal ikke overstige 60 dyr pr år
13. Små og svake dyr kan felles uten at dette går på bekostning av kvoten. Kommunen informeres av jaktfeltleder når viltet er skutt, viltet registreres som fallvilt av kommunen. Jaktfeltet beholder slaktet. Kommunen gjennomfører stikkprøver.
    a. Vekttgrenser for hva som regnes som små og svake dyr:
        i. Kalv ≤ 45 kg
        ii. Ungdyr ≤ 100 kg
        iii. Voksne ≤ 150 kg
        iv. Skadde og syke dyr kan skytes selv om vekta skulle være høyere enn vektgrensene over.

    Dette må tas med i bestandsplanen om det er ønskelig

Delmål – Rådyr

1. Kommunen skal oppfordre jaktrettighetshavere til å søke om godkjenning av rådyrvald
2. Det skal årlig rapporteres sett og skutt rådyr
3. Trafikkdrept rådyr skal ikke overstige 10 dyr pr år

Delmål – Hjort

1. Kommunen skal oppfordre jaktrettighetshavere til å søke om godkjenning av hjortevald
2. Det skal kun tildeles ikke-produktive hjort som kalv og ungdyr, for å etablere en stabil og sterk bestand av voksne dyr som reproduserer.
3. Det skal årlig rapporteres sett og skutt hjort

Referanser

Hjorteviltregisteret. (u.d.). *Fallvilt*. Hentet fra https://www.hjorteviltregisteret.no/

Hjorteviltregisteret. (u.d.). *Statistikk*. Hentet fra https://www.hjorteviltregisteret.no/

Åsan, E., Haugen, M. B., Meland, M., Opsahl, O. E., & Roer, O. (2022). *Elgbeitetaksering i Rana kommune 2022.* Faun rapport R029-2022. Faun naturforvaltning.